Voedselbos Eelde Paterswolde

Visie 2030-2035 Voedselbos Eelde-Paterswolde

Kompas voor verdere ontwikkeling

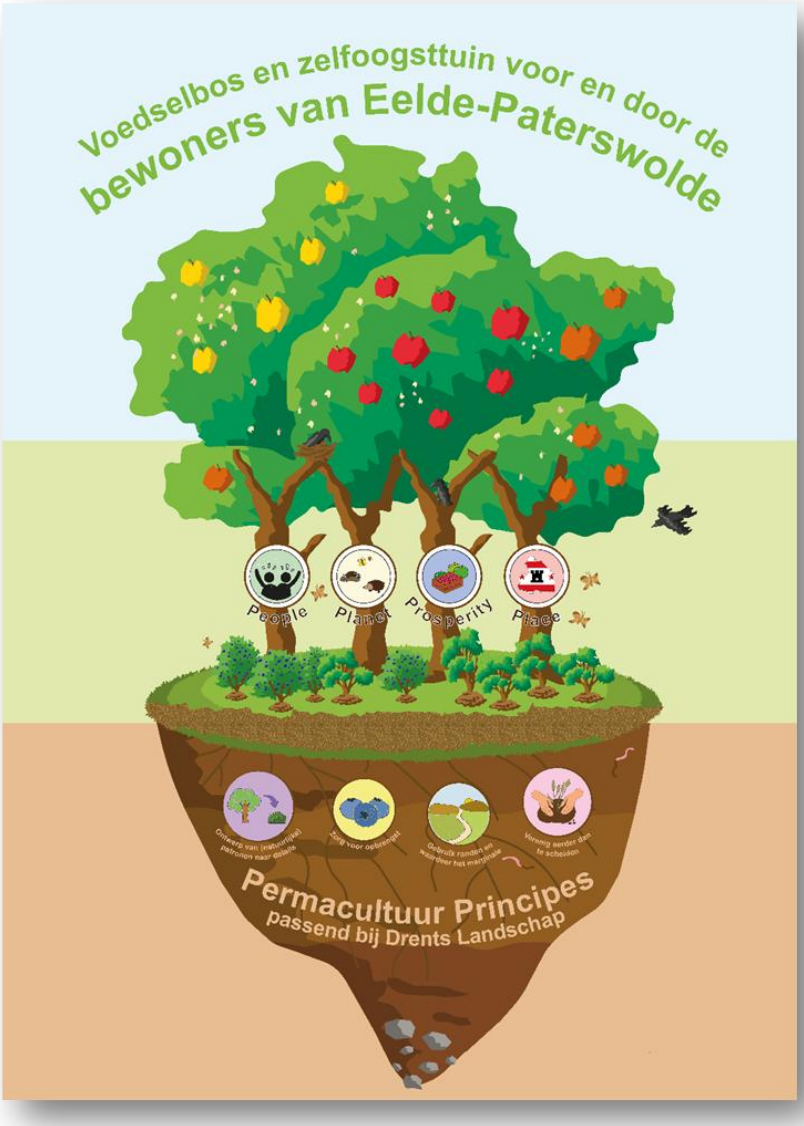

Inleiding

Het Voedselbos Eelde-Paterswolde is in de afgelopen jaren uitgegroeid tot een inspirerend voorbeeld van ecologische, sociale en landschappelijke vernieuwing. Met dit visiedocument voor de periode 2030–2035 willen we richting geven aan de verdere ontwikkeling van het voedselbos, gebaseerd op onze kernwaarden: ecologie en biodiversiteit, sociale cohesie, landschappelijke inpassing en duurzaam beheer.

Deze visie fungeert als kompas voor de komende tien jaar. We schetsen hierin onze ambities voor het bos zelf, de betrokken mensen, het financiële draagvlak, de samenwerking met externe partijen en de benodigde faciliteiten. Het document is bedoeld als leidraad voor besluitvorming, als uitnodiging tot participatie en als inspiratiebron voor iedereen die zich verbonden voelt met het voedselbos.

Samen bouwen we aan een toekomstbestendig voedselbos dat niet alleen voedt, maar ook verbindt.

Onze waarden: het kompas van het Voedselbos

De ontwikkeling van het Voedselbos Eelde-Paterswolde wordt gedragen door vier kernwaarden die samen het fundament vormen voor onze keuzes, ambities en samenwerking in de komende tien jaar. Deze waarden zijn niet alleen richtinggevend, maar ook verbindend: ze geven betekenis aan ons handelen en maken duidelijk waar we voor staan.

Ecologie & Biodiversiteit – *Planet*

We zetten ons in voor een robuust ecosysteem waarin biodiversiteit floreert. Permacultuur principes vormen de leidraad voor ons ontwerp en beheer. We streven naar een ecologisch veerkrachtig voedselbos dat zichzelf in stand houdt, de bodem verrijkt, water vasthoudt en een thuis biedt aan een breed scala aan planten, dieren en micro-organismen.

Sociale cohesie & coöperatief georganiseerd – *People*

Het voedselbos is van en voor mensen. We bouwen aan een gemeenschap waarin samenwerking, betrokkenheid en inclusie centraal staan. Als coöperatie geven we eigenaarschap vorm op een manier die ruimte biedt aan initiatief, dialoog en gedeelde verantwoordelijkheid. We stimuleren de sociale verbindingen die ontstaan in en rondom het bos, en zien deze als essentieel voor het voortbestaan en de groei van ons initiatief.

Landschappelijke inpassing & lokale verankering – *Place*

Het voedselbos is ingebed in het Drentse landschap en sluit aan bij de identiteit van Eelde-Paterswolde met zijn verleden van kleinschalige tuinbouw en veeteelt. We willen een plek

zijn die herkenbaar en waar mogelijk toegankelijk is voor inwoners, waar natuurbeleving en educatie samenkomen. Door vooral te werken met inheemse soorten en landschappelijke elementen, zoals houtwallen, versterken we de lokale uitstraling en dragen we bij aan het culturele en natuurlijke erfgoed van de regio. Wat betreft plantmateriaal kiezen we voor soorten die bevorderlijk zijn voor de lokale biodiversiteit, kopen we zoveel mogelijk biologisch in en vermijden we invasieve exoten.

Duurzaam beheer & financiële balans –Prosperity

We kiezen bewust voor een middenniveau van beheer: professioneel genoeg om continuïteit te waarborgen, maar laagdrempelig genoeg om vrijwilligers en eigenaren actief te betrekken. Financiële duurzaamheid is daarbij een belangrijke randvoorwaarde. We streven naar een gezonde exploitatie met voldoende middelen voor instandhouding en beheer zonder afhankelijk te zijn van incidentele subsidies. Winst is voor ons geen doel op zich, maar een middel om ecologische en sociale waarde te creëren. De tastbare waarde drukken we niet uit in geld, maar in oogst en opbrengst van eetbaar plantmateriaal.

Het bos zelf: ruimte voor groei en identiteit

Het voedselbos is het kloppend hart van onze coöperatie. In de komende jaren willen we ons bos van ca 0,9 ha verder laten uitgroeien tot een robuust, zichtbaar en betekenisvol landschap dat ecologische waarde koppelt aan maatschappelijke betrokkenheid. Daarbij richten we ons op drie hoofdthema's: uitbreiding van invloed, ecologisch beheer en zichtbaarheid.

Uitbreiding van eigenaarschap en invloed

Om het voedselbos duurzaam te beschermen en te versterken, streven we naar uitbreiding van het eigenaarschap en/of het in langdurige pacht nemen van aangrenzende percelen. Door meer grond in eigen beheer te krijgen, kunnen we schadelijke invloeden van buitenaf beperken en het beheer afstemmen op onze ecologische principes. Dit biedt ook kansen voor landschappelijke verbindingen en het vergroten van de biodiversiteit.

Ecologisch beheer en praktische oplossingen

Belangrijke aandachtspunten van de komende jaren blijven het terugdringen van de dichte grasmat, en de omvorming van de bacterierijke weilandbodem naar door schimmels gedomineerde bosgrond. Dat doen we o.a. door de aanplant van snelgroeiende boompjes zoals wilg en els, die we later weer weghalen, en de aanvoer van organisch materiaal zoals snoeihout en maaisel. We zijn erg blij met ons partnerschap met de Kraus-Groeneveld stichting van naastgelegen Landgoed Vosbergen, die ons hiervan voorziet. Daarnaast willen we investeren in andere praktische oplossingen, zoals de aanschaf van een eigen versnipperaar. Hiermee kunnen we lokaal houtsnippers produceren voor bodembedekking, wat bijdraagt aan bodemverbetering en vochtbehoud.

Ook hierbij komt onze nauwe samenwerking met de Werkgroep Landschap & Natuur Eelde (WLNE) goed van pas.

Zichtbaarheid en identiteit

Hoewel het voedselbos volop in ontwikkeling is, blijft onze zichtbaarheid in het dorp beperkt. We bevinden ons letterlijk en figuurlijk 'achter' Zonnewending, dat met haar kassen en groentebedden een prominente plek inneemt. Om onze eigen identiteit te versterken, zetten we in op zichtbare elementen zoals:

- Een herkenbare toegangspoort bij de ingang van het pad naar het bos.
- Het versneld realiseren van het slingerpad in het zuidelijke deel van het bos, inclusief een verhoogde pergola voor klimplanten. Dit pad fungeert niet alleen als landschappelijk element, maar ook als uitnodiging aan bezoekers om het bos te verkennen.

Met deze stappen willen we het voedselbos niet alleen ecologisch versterken, maar ook positioneren als een herkenbare, toegankelijke en gewaardeerde plek in Eelde-Paterswolde.

De mensen: dragers van het voedselbos

Het succes en de toekomst van het Voedselbos Eelde-Paterswolde rusten op de betrokkenheid van mensen: mede-eigenaren van de coöperatie, vrijwilligers, bezoekers en bestuurders. Zij geven het bos niet alleen vorm, maar ook betekenis. In de komende jaren willen we deze menselijke dimensie versterken door eigenaarschap te verdiepen en te verbreden, betrokkenheid te vergroten en onze open cultuur te behouden.

Eigenaarschap en betrokkenheid

In ons model van coöperatief eigenaarschap streven wij naar ongeveer 100 eigenaren met gemiddeld twee certificaten per persoon. Deze structuur biedt een breed draagvlak, maar vraagt ook om actieve betrokkenheid. Na de aankoop van het perceel is het gelukt betrokkenheid en gedeeld eigenaarschap te creëren. Het is de kunst dat in de komende jaren te behouden en te versterken. Daarom willen we:

- Periodiek enquêtes houden om inzicht te krijgen in motivatie, interesses en bereidheid tot deelname aan specifieke projecten.
- Een toegankelijke 'invoegroute' ontwerpen voor nieuwe eigenaren en vrijwilligers, zodat meedoen laagdrempelig en aantrekkelijk blijft.
- Faciliteiten creëren voor mede-eigenaren die niet actief meewerken, zoals zitplekken en wandelroutes, zodat ook zij zich verbonden kunnen voelen met het bos.
- Betrokkenheid versterken o.a. door jaarlijkse activiteiten met vrijwilligers.

Aandacht voor gezinnen en jongeren

Jonge gezinnen vormen een belangrijke doelgroep voor de toekomst van het voedselbos. Zij zorgen voor continuïteit en vernieuwing. We willen daarom activiteiten en voorzieningen ontwikkelen die aansluiten bij hun belevingswereld:

- Samenwerkingen met scholen en kinderopvanginitiatieven.
- Een blotevoeten pad en speelnatuur voor kinderen.
- Gezinsdagen en educatieve programma's voor jongeren.

Cultuur van openheid en inclusie

We hechten veel waarde aan een open, verwelkomende cultuur waarin iedereen zich thuis voelt. Incrowdvorming willen we actief voorkomen. We willen graag dat nieuwe deelnemers zich welkom en gewaardeerd voelen, ongeacht hun achtergrond of ervaring. Diversiteit in talenten en interesses zien we als een verrijking van onze gemeenschap.

Bestuur en continuïteit

Om het bestuur toekomstbestendig te maken, hanteren we een dakpanstructuur waarbij nieuwe bestuursleden geleidelijk instromen, zodat het bestuur met de ontwikkelingen van het ledenbestand meegroeit. We streven naar een divers bestuur met:

- Jongere leden die nieuwe perspectieven inbrengen.
- Ondernemende leden die kansen zien in oogstverwerking en -verkoop.
- Mensen met praktische kennis van het bos en affiniteit met natuurbeheer.
- Een goed vertakt netwerk in onze leefgemeenschap en de voedselboswereld.

Samen vieren en verbinden

Tot slot willen we momenten creëren waarop we samenkomen, vieren en verbinden, zoals:

- Met een jaarlijks oogstfeest, maar ook een start en afsluitmoment voor vrijwilligers.
- Een jaarlijkse eigenaren dag als ontmoetingsmoment en inspiratiebron.
- Gezinsdagen en thematische bijeenkomsten rond oogst, natuur of cultuur.

Relaties met anderen: verbinden, inspireren en uitbreiden

Positionering van Voedselbos Eelde-Paterswolde

We willen ons als Drents voedselbos profileren met een eigen karakter en aanpak:

- Onze coöperatieve structuur biedt een breed draagvlak èn betrokkenheid.
- Onze ecologische inrichting met parallelle walbeplanting en lintstructuren vormt de basis van een divers en dynamisch ecosysteem.
- Dagelijkse praktijk: We zetten in op oogstverwerking, educatie en gemeenschapsactiviteiten die het bos tot leven brengen.

Door deze elementen zichtbaar te maken en actief uit te dragen willen we deel uit gaan maken van een groen netwerk binnen onze gemeente, naast onze bestaande samenwerking met andere voedselbossen binnen de Vereniging Drentse Voedselbossen. Op deze wijze willen we onze impact op het landschap en de samenleving vergroten.

Samenwerking met lokale grondeigenaren en groene organisaties

Hiervoor willen we duurzame relaties aangaan met andere terrein beherende organisaties en grondeigenaren in en rond Eelde-Paterswolde. Denk aan agrariërs, particuliere landeigenaren, natuurorganisaties zoals Natuurmonumenten, en landgoederen zoals Vosbergen. Binnen deze samenwerkingen willen we ideeën en kennis uitwisselen en waar mogelijk praktisch samenwerken zoals we nu al met Landgoed Vosbergen en Stichting Zonnewending doen.

We beseffen dat dit pas echt kansrijk wordt als ons bos zichtbaar resultaat laat zien. Daarom willen we:

- Een basisplan ontwikkelen dat we kunnen presenteren bij spontane kansen of gesprekken.
- Actief netwerken en deelnemen aan lokale en regionale bijeenkomsten.
- Onze ervaringen delen via presentaties, rondleidingen en publicaties.

Educatie

We omarmen het aloude gezegde "De jeugd is de toekomst". Daarom werken we in een gezamenlijk team educatie met vrijwilligers van Zonnewending en Voedselbos aan educatie-activiteiten voor kinderen en jongeren.

Onze visie: Elk kind is een volwassene van morgen. Als team educatie werken we vanuit de visie dat wij deel uitmaken van de natuur; ook wij zijn natuur. Als een kind daarvan bewust wordt, kan het respect creëren voor de hele keten van het zaadje tot het eten op je bord. Via bewustwording bij kinderen kunnen we ook de ouders aan het denken zetten over gezonde en duurzame voedingskeuzes.

We gunnen elk kind in Eelde-Paterswolde de ervaring van het werken op het land, het plezier van met je handen in de grond zitten en het zien wat de oorsprong is van gezonde voeding. Dat ze op jonge leeftijd leren waar groente, fruit en noten vandaan komen en de gemeenschap ervaren rond de zelfoogsttuin en het voedselbos. Het digitale aspect is omvangrijk in de levens van kinderen en we willen dit met onze inzet balanceren. Contact met de aarde is belangrijk en geeft gronding aan zowel kinderen als ook aan volwassenen.

Team educatie is **een intermediair** tussen scholen en zelfoogsttuin en voedselbos. In het afgelopen jaar is gebleken dat het opstarten van activiteiten met kinderen een onzeker proces is dat begeleiding vraagt. We hebben bij elke school in Eelde-Paterswolde (afgezien van de Westerburcht, die samenwerkt met de Weeldenis) inmiddels een **vast contactpersoon**. Onze rol is bemiddelen tussen de wensen van de school en het bieden

van begeleiding op de tuin/in het bos. We gaan ervan uit dat de leerkrachten zelf de benodigde lessen geven en dat wij de ervaring op de tuin/bos faciliteren. Daarvoor kunnen we **moestuincoaches** inschakelen en de weg wijzen naar geschikte coaches en subsidiemogelijkheden. Daarnaast gaan we werken met een groepje **vrijwilligers** die activiteiten met kinderen op de tuin/bos kan begeleiden wanneer daar vanuit de scholen vraag naar is.

We werken met overzichtelijke **werkpakketten** waar de scholen uit kunnen kiezen gecombineerd met een toolkit voor vrijwilligers die dit begeleiden. Daarbij denken we nu aan:

- Schoolmoestuintjes (bij Zonnewending)
- Schoolvoedselbos (Op het voedselbos, voor groep 7 Veenvlinder)
- Excursie/rondleiding voor verschillende leeftijden (met een lesopzet die vooraf gegeven kan worden door de eigen leerkracht/docent)
- Projecten (zoals bijvoorbeeld over insecten, groenten, de bodem etc.) – daarin fungeert het voedselbos/zelfoogsttuin als groen leslokaal. Het zijn maatwerkprojecten op initiatief van een school, ondersteund door het team educatie.

Naast de samenwerking met basisscholen en voortgezet onderwijs werken we actief samen met hogescholen en universiteit in de vorm van het aanbieden van en meewerken aan ontwerp- en onderzoeksprojecten voor de studenten. Leerzaam voor de studenten en voor ons als voedselbos.

Ondersteunen van nieuwe voedselbossen

Naast het versterken van ons eigen bos, willen we bijdragen aan de opstart van andere voedselbossen in de regio. Dit kan door:

- Kennisdeling en mentoring.
- Samenwerkingsverbanden voor gezamenlijke subsidieaanvragen.
- Het beschikbaar stellen van onze organisatievorm als voorbeeld (coöperatie, participatiemodel).

Faciliteiten: ondersteuning van het bos en de gemeenschap

De fysieke voorzieningen rondom het voedselbos spelen een belangrijke rol in het versterken van onze activiteiten, het faciliteren van ontmoeting en het vergroten van onze zichtbaarheid. Tegelijkertijd blijven we trouw aan onze kernwaarden: de faciliteiten moeten het bos ondersteunen, niet overvleugelen. In de komende jaren richten we ons vooral op de ontwikkeling van de biokantine en de bijbehorende randvoorwaarden.

Biokantine: een plek voor ontmoeting en verwerking

De biokantine is bedoeld als multifunctionele ruimte waar ontmoeting, educatie en verwerking van oogst samenkomen. We zien hierin kansen voor samenwerking met

Zonnewending, gezien onze vergelijkbare en gemeenschappelijk groene ambities en de nabijheid van beide initiatieven.

Belangrijke uitgangspunten:

- Samenwerking met Zonnewending biedt kansen maar vraagt om duidelijke afspraken over gebruik, exploitatie en eigenaarschap.
- Proportionaliteit is essentieel: het gebouw moet qua omvang en kosten passen bij onze schaal en activiteiten.
- Financiële haalbaarheid kan vergroot worden door een derde partner aan te laten sluiten, bijvoorbeeld een maatschappelijke organisatie of lokale ondernemer.
- Ondersteunend karakter: de biokantine moet het voedselbos dienen, bijvoorbeeld door ruimte te bieden voor oogstverwerking, workshops, educatie en sociale activiteiten. Het gebouw mag geen doel op zich worden.

Oogstverwerking en distributie

Een belangrijk aspect van de faciliteiten is het kunnen verwerken en distribueren van de oogst. Dit draagt bij aan de ecologische waarde van het bos én aan het financiële draagvlak. Denk aan:

- Een kleine verwerkingsruimte voor drogen, inmaken, persen of fermenteren.
- Opslagmogelijkheden voor producten.
- Verkoop via lokale markten, een kleine winkel of abonnementsvormen.

Toegankelijkheid en beleving

We vinden het belangrijk dat geïnteresseerden een kijkje kunnen nemen in het voedselbos en daar informatie kunnen opdoen. Dit kunnen we bieden op open dagen en op dagen dat er vrijwilligers aan het werk zijn (structureel elke zaterdagochtend met uitzondering van dagen waarop het erg slecht weer is).

Naast de biokantine willen we ook investeren in faciliteiten die de beleving van het bos versterken:

- Zitplekken, picknicktafels en schaduwrijke rustpunten.
- Bewegwijzering en informatiepanelen.
- Een blotevoeten pad en speelelementen voor kinderen.
- Een herkenbare toegangspoort en slingerpad als landschappelijke en symbolische entree.

Financieel draagvlak: bouwen aan duurzame continuïteit

Een gezond financieel fundament is essentieel voor de continuïteit en verdere ontwikkeling van het voedselbos. We streven naar een exploitatiemodel dat onze vaste lasten dekt,

ruimte biedt voor groei en tegelijkertijd recht doet aan onze waarden van samenwerking, duurzaamheid en toegankelijkheid.

Buffer en veerkracht

We willen een financiële buffer opbouwen die voldoende is om het vertrek van circa tien certificaathouders op te vangen, zonder dat dit direct gevolgen heeft voor de exploitatie of het beheer van het bos. Dit vraagt om een strategische aanpak van inkomsten en uitgaven, met oog voor stabiliteit op de lange termijn.

Jaarlijkse kosten en inkomstenbronnen

Onze vaste jaarlijkse kosten liggen tussen de €2.000 en €3.000. Om deze te dekken en toekomstige investeringen mogelijk te maken, zetten we in op een mix van inkomstenbronnen:

- Giften en fondsenwerving via platforms zoals WLNE, gericht op specifieke projecten of doelen.
- Betaalde excursies en rondleidingen voor geïnteresseerden.
- Exploitatie van de biokantine, bijvoorbeeld door:
    - Verhuur van het gebouw voor bijeenkomsten, familiedagen of cursussen.
    - Een theeschenkerij met lokale producten.
    - Faciliteren van bedrijfsuitjes en educatieve programma's.
- Verkoop van oogst op termijn, mits dit past binnen onze ecologische en sociale uitgangspunten.
- Contributie van leden/eigenaren als laatste optie, waarbij we de voorkeur geven aan vrijwillige bijdragen boven verplichte betalingen.

Rendement en waarde voor leden

Een belangrijke vraag is welk rendement we op termijn willen bieden aan onze leden. Dit hoeft niet per se financieel te zijn, maar kan ook bestaan uit toegang tot oogst, activiteiten, kennis of gemeenschapszin. We willen een passende en haalbare manier vinden die recht doet aan de geldwaarde van de certificaten en de inzet van de leden.

Subsidies en grondverwerving

Voor de verwerving van extra grond en het realiseren van nieuwe voorzieningen willen we actief op zoek gaan naar geschikte subsidies. Denk hierbij aan:

- LEADER-subsidies voor plattelandsontwikkeling.
- Provinciale en gemeentelijke fondsen voor natuur, participatie en educatie.
- Samenwerking met andere groene initiatieven om gezamenlijke aanvragen te doen.

Conclusie: samen verder bouwen aan een levend landschap

Met deze visie voor de periode 2030–2035 willen we een fundament leggen voor de toekomst van het Voedselbos Eelde-Paterswolde. We hebben onze waarden verhelderd, ambities uitgesproken en concrete richtlijnen geformuleerd voor het bos, de mensen, de organisatie en de samenwerking met anderen.

Het voedselbos is een levend systeem, dat groeit en verandert met de seizoenen én met de mensen die eraan bijdragen. De komende jaren willen we verder bouwen aan een plek die ecologisch waardevol is, sociaal verbindend werkt en landschappelijk verankerd is in Eelde-Paterswolde. Daarbij blijven we trouw aan onze coöperatieve grondslag: samen verantwoordelijk, samen lerend, samen genietend.

Deze visie is geen eindpunt, maar een uitnodiging. Aan mede-eigenaren, vrijwilligers, buurtgenoten, partners en beleidsmakers: denk mee, doe mee, groei mee. Want alleen samen kunnen we het voedselbos laten bloeien — nu en in de toekomst.